

Mellem anonymitet og synlighed

Om sorte kvinders transnationale prostitution i Danmark

AF MARLENE SPANGER

Forestillinger om den sorte kvindes seksualitet og et særligt syn på prostitution i Danmark spiller ind på sorte kvindelige migranternes prostitution. På én og samme tid bliver de anonymiseret og synliggjort.

Med udgangspunkt i farvede transnationale migranter har jeg valgt at inddrage konteksterne: *mobilitet, forestillinger om 'den sorte kvinde' og det socialpolitiske prostitutionssyn i Danmark.* Med disse vinkler på prostitution har jeg til hensigt at problematisere kvindernes sociale praksis i forbindelse med deres migration. Desuden vil jeg fokusere på, hvordan stereotype billeder af den sorte kvindes seksualitet kan indgå som element i en overlevelsesstrategi. Her ønsker jeg at tage udgangspunkt i den betragtning, at køn, seksualitet og race er sociale konstruktioner bundet til bestemte kontekster, hvor både kunder og prostituerende er medforhandlere i konstruktionen af 'den sorte kvindes særlige autentiske seksualitet.' Med dette udgangspunkt er det min hensigt at destabilisere eller forhåbentlig tegne et andet og mere nuanceret billede af farvede kvinder, der ikke nødvendigvis fastholder dem i positionen som den *undertrykte* kvinde, eller som

kvinden med den *'frigjorte seksualitet.'* At sorte kvinder inden for sexindustrien er en salgsvare, som både eksisterer i Ekstra Bladets massageannoncer og på Internettet, peger i retning af, at der til sorte kvinders prostitution knytter sig bestemte forestillinger. Forestillinger som for de transnationale sorte kvindelige migranter både kan være stemplende og racistiske og på samme tid anonymiserende, idet kvinderne bag den sexistiske og racistiske identitet, blandt andet takket være deres mobilitet, kan 'gemme sig' og dermed håbe på at leve et uforstyrret liv. Som det sidste er det min hensigt at diskutere, hvordan kvindelige migranter, der prostituerer sig, skildres inden for den socialpolitiske diskurs.

I Danmark eksisterer der mange holdninger til prostitution. Den mest udbredte holdning til prostitution kan beskrives som dobbeltmoralisk: at prostitution er et privat-anliggende (både for sælger og køber), som altid har eksisteret og fortsat vil gøre det, samtidig med at de (kvindelige) prostituerede stemples (Järvinen 1989). En anden holdning til prostitution, som må sige ikke at være så udbredt igen, men som i løbet af de sidste ti år har vundet indpas, er, at prostitution er et socialpolitisk problem: at prostitution bunder i social nød, og at kvinderne pådrager sig sociale og psykiske skader ved prostitution. Trods den meget sparsomme prostitutionsforskning i Danmark er der udgivet flere fagpublikationer om kvindelig prostitution i løbet af de sidste ti år, der repræsenterer denne holdning (Beckert og Døssing 1998, Bjørnholk 1994, Bechmann et al. 1990, Koch 1987, Jacobsen & Larsen 1982).¹ Når kvinderne forstås ud fra en socialpolitisk kontekst, betyder det ofte, at fremstillingen af dem som ofre for sociale skævheder kommer til at stå som det eneste billede af dem, hvilket rejser følgende spørgsmål: Er billedet af kvinderne som *ofre* fyldestgørende nok, når det drejer sig om kvinder fra fattigere dele af verden, der migrerer til rigere dele af verden med henblik på at tjene penge til sig selv og deres fami-

lie? Er der ikke andre forhold end sociale og psykiske skader, der spiller en vægtig rolle, når der ønskes en større forståelse af kvindelige prostituerede?

Det primære kildemateriale udgør fem individuelle interviews med sorte kvindelige transnationale migranter, heraf har jeg valgt at bringe to cases. Under interviewene med de kvindelige migranter spurgte jeg til deres migration og familieforhold, deres syn på prostitution og kunder samt selve prostitutionsformen: arbejdstider, beskyttelse, alfonser m.v.² Inden for feltet 'transnational prostitution i Danmark' eksisterer der stort set ingen viden eller forskning. Med de relativt få interviews må undersøgelsen betragtes som en pilotundersøgelse, der kan danne basis for et videre arbejde. Men først en diskussion af begrebet 'prostitution'.

PROSTITUTION SOM HANDLING OG IDENTITET

Ifølge Dorte Gert Simonsen er forholdet mellem diskurs³ og praksis uadskilleligt. Alligevel kan diskurs og praksis ikke slås sammen som ét (Simonsen 1996, 44-45). Jeg tager udgangspunkt i, at diskurs (repræsentation) og praksis (virkelighed) forudsætter hinanden i min analyse af prostitution. Dermed bliver tænkningen om prostitution uadskillelig fra selve prostitutionshandlingen. Således vil jeg ikke forholde mig til, hvordan prostitution skal bekæmpes, og om det overhovedet er realistisk at tænke sig, at prostitution kan udryddes. I stedet fokuserer jeg på de forskellige diskursive praksisser, der eksisterer i Danmark i forhold til prostitution, og hvordan disse ofte kan være modsætningsfyldte. Jeg fokuserer således ikke kun på årsagerne til prostitution, og hvordan kvinderne kan komme ud af prostitutionen. Kvindernes prostitution belyses snarere som en overlevelsesstrategi, hvor de betragtes som (med)forhandlere og ikke kun som passive ofre for en patriarkalsk samfundsstruktur.

Prostitution er ikke kun en neutral be-

Fotocollage af Ulla Sauerberg

tegnelse for salg og køb af seksuelle ydelser. Begrebet er i ligeså høj grad bærer af bestemte forestillinger om, hvordan kvinder skal udtrykke og bruge deres seksualitet. En række forskere (Kempadoo & Doezema 1998, Pheterson 1996 m.fl.) har ud fra forskellige perspektiver argumenteret for, at prostitution ikke er et symptom på biologisk og social 'afvigende' kvindelighed, og at prostitution ikke kun er bestemt af en sælger og en køber, men må betragtes ud fra det givne specifikke samfund og den kultur, som den eksisterer i. Ifølge Pheterson (1996) opfattes kvinder, der prostituerer sig, meget ofte som en homogen gruppe, hvilket hverken tegner en fyldestgørende profil eller et nuanceret billede af kvindernes liv og erfaringer. Førnævnte forskere stiller sig kritisk an over for den overordnede kategori 'kvindelig prostitution'. De understreger, at kvinder, der prostituerer sig, skal forstås ud fra en række kønsrelaterede forhold. Det drejer sig om sociale, kulturelle og økonomiske forhold; den sociale organisation omkring den seksual-økonomiske udveksling mellem mænd og kvinder; den viden, der produceres om prostitution m.v. (Pheterson 1996, 8). Disse forhold er med til at regulere prostitutionspraksis og den måde, prostituerende kvinder opfattes på. I sin historiske undersøgelse argumenterer White (1990) ud fra sit kenyanske materiale for, at ændringer i de seksual-økonomiske forhold som ægteskab og kvinders øgede mobilitet har været med til at sætte rammerne for prostitutionsformerne og den betydning, prostitution blev tillagt i Nairobi i begyndelsen af det 20. århundrede. Ligesom Pheterson foreslår Kempadoo, at prostitution ikke er en universel eller ahistorisk kategori, men et fænomen, der forandres og re-defineres (Kempadoo 1998, 7). At forskellige forhold spiller ind på prostitutionsformen og den betydning, prostitution tillægges, kan være med til at vise, at de kvinder, der prostituerer sig, ikke nødvendigvis har noget til fælles. Dette rejser følgende spørgsmål: Er selve prostitutionen

(de seksuelle ydelser) nok til at forstå prostituerende kvinder som en samlet social gruppe? Hvad fortæller opdelingen mellem 'prostituerede' og 'ikke-prostituerede kvinder' om 'prostitueredes' livsvilkår udover, at disse kvinder stigmatiseres? Begrebet *prostitueret* kommer således til at fungere som en markør for afvigende kvindelighed. Når kvinder på forskellig vis overtræder eller udfordrer idealet om den heteroseksuelle kærlighedsbaserede monogami og/eller normer omkring ærbarhed og dyd, stemples de som *prostituerede*. Dermed kontrolleres og reguleres alle kvinders seksualitet. Begrebet 'prostitueret' gør altså meget mere end at repræsentere en bestemt social gruppe af kvinder (Pheterson 1996, 11-12).

Nencel (1997, 3-4) finder hverken begreberne *sex worker* eller *prostitueret* dækkende for de kvinder, hun har talt med. Begrebet *sex worker* udspringer af de 'prostitueredes' borgerrettighedsbevægelser, der kræver, at prostitution legaliseres, og at prostitution får samme status som officielt arbejde (Nencel 1997, 3-4).⁴ I stedet finder hun begrebet *women-who-prostitute, kvinder der prostituerer sig*, som værende det mest dækkende begreb, idet det snarere refererer til en handling end til en identitet. Lignende erfaringer har jeg gjort mig. Mit empiriske materiale viser, at ingen af kvinderne omtaler sig selv som *prostituerede*, og der er ingen af dem, der betragter prostitution som deres profession eller ønsker prostitution legaliseret. Kvinderne anser prostitution som en skjult overlevelsestrategi med mulighed for en forøgelse af deres indkomst. Ifølge flere af kvinderne er prostitution endvidere ikke nogen livslang beskæftigelse, men en indtægtskilde for en kortere periode af deres liv. At prostitution i flere tilfælde ikke nødvendigvis er en fuldtidsbeskæftigelse, viser historiske og nutidige undersøgelser af prostitution (f.eks. Pedersen 2000, Brussa 1997). Samtidig viser andre undersøgelser, at nogle kvinder har svært ved at stoppe trods deres ønske herom.

Udover at forstå kvindernes prostitution i forhold til deres sociale, arbejdsmæssige og økonomiske omstændigheder, finder jeg det vigtigt at tage højde for, at de sociale konstruktioner omkring seksualitet og køn kan være forskellige fra samfund til samfund, fra sociale lag til sociale lag og i forskellige perioder. Mine teoretiske overvejelser omkring prostitutionsbegrebet går i retning af at forstå prostitution som en *handling* og ikke som en grundlæggende identitet. Derfor finder jeg, at begreberne *kvinder, der prostituerer sig* og *prostituerende*, er de mest dækkende begreber for de kvinder, som jeg har talt med.

TRANSNATIONAL PROSTITUTION

Transnational prostitution er ikke en specifik 'afrikansk og/eller mellemamerikansk' prostitutionsform, men en form, som finder sted rundt omkring i verden. Prostitution må betragtes som et globalt fænomen, der finder sted i forbindelse med turisme, arbejdsmigration, militærbaser m.v. (Kempadoo 1999, Brussa 1997 og 1996).⁵ Det drejer sig om kvinder fra fattigere dele af verden, der har begrænsede muligheder for en indkomstforøgelse, samtidig med at de har forsørgelsespligt over for større dele af deres familie. Mere eller mindre frivilligt vælger de at migrere til rigere dele af verden, hvor mulighederne for at forøge deres indkomst er større. Prostitution bliver for disse kvinder en mere eller mindre tilsigtet overlevelsesstrategi. Jeg vil i det følgende præsentere et par cases fra mit feltarbejde.

Case 1:

Mellem Sydafrika, Århus, Aalborg og København:

Julia er i slutningen af 30'erne og kommer fra Johannesburg i Sydafrika. Hun har fem børn, der bor hos hendes moder i Johannesburg. Da hendes første mand døde ved en arbejdsulykke stod hun som enlig forsørger, og hendes lærerløn var ikke tilstrækkelig til, at hun kunne forsørge sig og sine

fem børn. Før hun begyndte at migrere, arbejdede hun som lærer og for en kortere periode i en bank i Johannesburg.

Da Julia kom til Danmark fik hun to års opholdstilladelse. Før da havde hun gjort rent på hotel i London og arbejdet som plejehjemsassistent i USA. Hun fremhæver, at det var af økonomiske grunde, hun valgte at migrere, og at det ikke var med et bestemt arbejde for øje, at hun migrerede første gang. Gennem hendes onkel, der bor i Danmark, blev hun bekendt med Danmark. Det var også gennem ham, at hun mødte sin nuværende danske mand, der arbejder som postbud. De bor i Århus. Julia begyndte først at prostituere sig i Danmark, hvor en dansk kvinde introducerede hende til prostitutionen. Ifølge Julia er hendes danske sprog ikke godt nok til, at hun kan undervise i Danmark. Hun gør det klart for mig, at hendes profession *ikke* er at være prostitueret, men lærer. På intet tidspunkt under interviewet bruger hun termen prostitution eller prostitueret, men omtaler prostitutionen som *det der*. Flere gange understreger hun det økonomiske aspekt, som det eneste motiv for at prostituere sig. Hun fortæller, at det ikke er noget problem at prostituere sig i løbet af ugen. Udover prostitutionen gør hun rent to timer her og to timer der, og rengøringsarbejdet fungerer som dække for prostitutionen. Julia har kontakt til flere massageklinikker både i Århus og i København. Hun nævner ikke præcist, hvor mange massageklinikker hun er tilknyttet, men siger blot, at hun pendler mellem Århus, København og Aalborg. Julia understreger, at hverken onklen, hendes mand eller familien i Sydafrika kender noget til prostitutionen. Hun siger simpelt hen, at hun gør rent, hvad hun jo også gør nogle gange om ugen. Indtjeningen fra rengøringen og prostitutionen sender hun til sin familie i Sydafrika, som hun også har jævnligt kontakt med.

Case 2:

Mellem København, Ghana og Amsterdam:

Sarah arbejder periodevis som værtinde på en bar i København. Hun konverserer de mandlige gæster og blandt dem finder hun sine kunder. Barens ejer bestemmer ikke, hvor mange kunder hun skal betjene, eller hvornår hun skal prostituere sig. Men vedkommende forlanger, at kunden køber noget i baren, før Sarah og kunden forlader stedet.

Sarah er i begyndelsen af 40'erne, og er fra en større by i Ghana, men bor i dag i Amsterdam sammen med sin mand og sin datter på fire år. Hun er den eneste ud af en søskendeflok på ni, der nåede at få en smule uddannelse inden faderens død (hendes moder lever stadigvæk), og derfor er det hendes pligt som den ældste og eneste uddannede at hjælpe sine søskende med at finansiere deres uddannelse. Lige nu er tre af hendes søskende under uddannelse, og når de har fået arbejde, bliver det deres pligt at hjælpe de resterende søskende. Da Sarah mødte sin mand, havde hun fuldtidsarbejde i et fragtfirma i Ghana. Hendes mand kommer også fra Ghana, men boede allerede i Holland, da de mødte hinanden. Manden arbejder som elektronikingeniør. Selvom Sarah migrerede til Holland, har hun stadigvæk et ansvar over for sin familie i Ghana. Ifølge Sarah har hun god kontakt til familien i Ghana, blandt andet taler hun i telefon med dem cirka en gang om ugen, og når de har noget vigtigt at fortælle hinanden. For eksempel hvis hun skal sende ekstra penge.

I Amsterdam fik hun arbejde på et postkontor, men hendes indtægt kunne ikke dække familiens udgifter til blandt andet skolepenge, hospitalsbesøg m.m., hvilket er årsagen til, at hun begyndte på *dette her*, som hun beskriver arbejdet i København. Ifølge Sarah kender hendes mand kun til værtindejobbet. Hun arbejder cirka en til to måneder i København, hvorefter hun tager tilbage til Amsterdam, og efter to til tre måneder tager hun igen til København. Hun kan ikke arbejde i længere tid ad gangen, fordi hun også har ansvaret for hus-

holdningen og pasningen af deres datter. Da hun arbejdede i Amsterdam på postkontoret, tog hendes svigermor sig af datteren. Formodentlig passer svigermoderen datteren i de perioder, hvor Sarah er i København.⁶

Sarah fremhæver, 'at den måde hun tjener penge på' i København, ikke er et fast job eller et fuldtidsjob, og derfor betragter hun ikke sig selv som *prostituert*, men beskriver prostitutionen som *det* hun bare gør en gang imellem. Når Sarah arbejder i en anden by i Europa, end den hun bor i med sin familie, giver det hende bedre muligheder for at være anonym, og hun kan lettere skjule den måde, hun tjener sine penge på over for familie og venner i Amsterdam og Ghana. Gennem en dansk veninde fik hun fat i en dansk avis, hvor baren havde indrykket en jobannonce. Sarah er tilfreds med stedet, fordi de accepterer hendes periodevise arbejde. For hende spiller det en mindre rolle, *hvor* hun prostituerer sig, bare det ikke er i Holland!

MOBILITET

De to historier repræsenterer forskellige migrationsmønstre og samtidig er der et sammenfald i historierne. Begge kvinder har i et vist omfang forsørgelsespligt over for deres børn, forældre og/eller søskende, og de har begge haft personlige kontakter til Danmark, før de migrerede. Med forsørgelsespligten over for familien og familiemedlemmernes involvering i migrationsprocessen (finansiering af rejsen, kontakter i modtagerområdet, overtagelse af kvindernes hidtidige arbejdsopgaver: børnepasning m.v.) bliver migration en familiestrategi og ikke en individuel strategi til trods for, at det kun er en enkelt person, der migrerer. Det er ikke ualmindeligt i dele af den såkaldte tredje verden, at forventninger om forsørgelsespligt og ansvar hviler på døtrene, når disse bliver ældre (Chant & Radcliffe 1992, 17).

For Sarahs og Julias vedkommende er

deres migration spændt ud mellem flere baser, der rækker over en til to landegrænser, hvilket vidner om en relativ høj mobilitet, der er med til at sikre dem anonymitet. Sarah bevæger sig mellem et lokalområde i Ghana, Amsterdam og København, og Julia bevæger sig mellem Johannesburg, København, Aalborg og Århus. En helt tredje kvinde, Cathy, bevæger sig mellem København, London og Jamaica. Hun og hendes børn er fra Jamaica. Hun bor og arbejder i København, men tager ofte til London, da børnene bor hos noget familie der.

Ifølge Malkki (1992) knytter der sig modsætningsfyldte diskurser til migration. På den ene side en nyere og efterhånden udbredt bevidsthed om mobilitet på globalt plan og på den anden side en 'gammel' idealforestilling om et homogent folk, bundet til et klart afgrænset territorium: nationalstaten. Forestillingen om oprindelighed og oprindelige steder bliver kompleks og til tider problematisk, når deterritorialiserede⁷ individer, for eksempel migranter, identificerer sig med eller kategoriseres ud fra 'hjemland' og 'oprindelighed' (Malkki 1992, 24). Begreber som hjemland og oprindelighed udspringer af forestillingen om en naturlig sammenhæng mellem nationalitet, kultur og biologi (inklusiv race) fast forankret i et bestemt geografisk territorium. Malkki argumenterer for, at begreberne 'rødder' og 'jord' i denne sammenhæng er dybt indgroede metaforer, der kendetegner den gængse nationale diskurs. Den nationale jord symboliserer ét bestemt afgrænset territorium, som individet har plantet sine 'rødder', sin 'oprindelighed' i. Når menneskers tilhørsforhold og identitet defineres ud fra et bestemt territorium, stemples de, der migrerer til et andet geografisk sted som 'anderledes.' De betragtes på et mere eller mindre ubevidst plan som illoyale over for 'fædrelandet,' sideløbende med at de heller ikke betragtes som 'rigtige' medborgere i modtagerlandene. Gennem en dekonstruktion af den herskende nationalismediskurs ønsker flere forskere

(Smith 1994, Malkki 1992, Appadurai 1993 og 1991) at vise, at identitet ikke er statisk eller stedbundet, men mobil og under konstant forandring. Ifølge Smith involverer migranter sig i mere end ét samfund, samtidig med at de føler, at de ikke lever fuldt ud i nogle af samfundene, fordi de hverken har forladt deres 'oprindelige' samfund eller fuldt ud har orienteret sig mod deres nye omstændigheder (Smith 1994, 20). På den anden side skaber migranterne nye sociale rum *mellem* afsender- og modtagerland(ene), hvor betydningsfulde sociale praksisser udfoldes og identiteter konstrueres. Således spiller de sociale relationer på et hverdagsplan en central rolle i konstruktionen af identitet, også når de går på tværs af de nationale grænser (Malkki 1992, 37-38; Appadurai 1991 og 1993).

Når kvindernes børn bor hos familien enten i en anden by i Europa eller i afsendersamfundet, og når kvinderne selv jævnligt sender penge hjem og holder kontakten ved lige via telefonsamtaler, så er der netop tale om dannelse af sociale rum på tværs af de nationale og regionale grænser.

Kvinderne skal manøvrere mellem to eller flere samfundssystemer, sprog og kulturer, samtidig med at de ofte har forskellig status og positioner i de enkelte lande. I Danmark er de 'den prostituerede,' 'den fremmede,' hvorimod de ofte opfattes som 'den rige og det privilegerede familiemedlem' i afsendersamfundet.

Selvom kvinderne tilhører en større gruppe af kvinder fra de fattigere dele af verden, hvis muligheder for at generere kapital er begrænset, kan de ved hjælp af de teknologiske transport- og kommunikationshjælpemidler opretholde forbindelsen med familien i afsendersamfundet. Dermed hindrer de geografiske afstande ikke kvinderne i at tjene penge. Prostitutionen i Danmark er et eksempel på en af de få muligheder, kvinderne har for at forøge deres indkomst. For nogle bliver prostitutionen et springbræt til at forbedre deres materielle livsvilkår; for andre lykkedes det ikke.

FORESTILLINGER OM SORTE KVINDERS SEKSUALITET

Til trods for at jeg med min empiri ikke klart kan dokumentere, at forskellige forestillinger om race, køn og seksualitet spiller ind på sorte kvinders prostitution i Danmark, antager jeg, at det er et vigtigt perspektiv at indtænke. Det drejer sig om forestillinger om sorte kvinders seksualitet, der har afsat i tidligere perioder. Flere forskere (Pieterse 1992, Gilman 1985 m.fl.) argumenterer for, at det har været en almindelig udbredt opfattelse gennem det 20. århundrede, at sorte kvinder besidder en seksualitet, der gør, at de ad 'naturlig' vej har behov for at have sex med flere mænd, og at de besidder en voldsommere, en mere kropslig og 'naturlig' seksualitet. Pieterse (1994, 173) peger på, at ved århundredeskiftet var det udbredt at fremstille Afrika som noget feminint, som en mørk forførende kvinde. Gilman pointerer (1985, 238), at Freud benyttede sig af samme parallelisering mellem det mørke kontinent og kvindens seksualitet. En grundtanke, som i løbet af det 20. århundrede er blevet reproduceret inden for forskellige diskurser. Idéen om afrikanske kvinders overdrevne seksuelle drifter blev også reproduceret inden for lægevidenskaben, der bidrog til en legitimering af fokuseringen på den sorte kvindes seksuelle drifter. Denne legitimering af adgangen til den sorte kvindes krop beskriver Hayes (1996, 381) som skjult pornografi. For eksempel fungerede etnografiske billeder af nøgne eller sparsomt klædte afrikanske kvinder også som pornografi for hvide mænd i begyndelsen af 1900-tallet. Disse billeder var for mange mænd det første visuelle møde med kvindelig nøgenhed. Billederne blev blandt

andet bragt i tidsskriftet *National Geographic* i USA og i diverse pseudo-videnskabelige artikler (Pieterse 1994, 95).

Ifølge nyere forskere inden for prostitutionsfeltet (Kempadoo 1999, Davidson & Taylor 1999, Cabezas 1999, Thorbek 1997 m.fl.) gør denne forestilling om sorte kvinders seksualitet sig stadigvæk gældende, når sorte eller farvede kvinder prostituerer sig over for hvide vestlige mænd. Bornemann (2001) antager i sin undersøgelse om mandlige kunder i Danmark, at kundernes valg og fravalg af prostituerende i et vist omfang er styret af forestillinger og stereotype billeder af kvinder.⁸ Når kvindelige farvede migranter repræsenterer 'det fremmede,' kan 'det fremmede' både virke dragende og farligt på en og samme tid; frygten for kønssygdomme, formodentlig AIDS, men også fantasierne om det seksuelt ukendte spiller en rolle.

I en undersøgelse om sexturisme i den Dominikanske Republik argumenterer Cabezas (1999) for, at de mandlige turisternes valg af feriested er styret af deres forestillinger om farvede kvinders seksualitet. Forestillinger, som også kommer til udtryk i rejsereklamerne, der er med til at pirre 'den hvide vestlige mands' begær mod det seksuelle *Andet*. I forbindelse med sexturisme konstrueres den farvede kvinde således ud fra seksuelle og racemæssige forhold i relation til den hvide europæiske kvinde. Ifølge Cabezas konstrueres den dominikanske kvinde i relation til den vestlige hvide kvinde, som besiddende en mere 'naturlig' og kropslig seksualitet (Cabezas 1999, 111-112). Davidson og Sanchez Taylor (1999) argumenterer for, at der blandt vestlige sexturister, både sorte og

hvide, eksisterer den opfattelse, at sex er mere 'naturlig' i de såkaldte tredje verdens lande, og at prostitution i virkeligheden ikke er prostitution, men en livsstil for de lokale kvinder.

DET SOCIALPOLITISKE PROSTITUTIONSSYN I DANMARK

Fra at have indkredset kvindernes transnationale prostitution ud fra et globalt perspektiv vil jeg rykke fokus til modtagerlandet, Danmark. Her møder kvinderne prostitutionsforståelser, som må ses i lyset af en dansk kontekst. Den socialpolitiske opfattelse, som reflekteres i Sluserapporterne (1996),⁹ må ses i lyset af tidligere prostitutionsopfattelser i Danmark.¹⁰ Et kort historisk tilbageblik viser skiftende holdninger til prostitution. En række betænkninger og rapporter vidner om dette.

- I 1906 blev den reglementerede prostitution afskaffet, og prostituerede blev kriminaliseret.
- I 1930'erne vandt den opfattelse frem, at kvinderne skulle hjælpes og ikke kun straffes ud fra den racehygiejniske forståelse, at kvinderne var mentalt syge (Spanger 1998).
- I løbet af 1950'erne og 1960'erne ændrede prostitutionsforståelsen sig igen inden for socialvidenskaben og lægevidenskaben, der antog, at årsagen til kvindernes prostitution både skulle søges i samfundsmæssige og biologiske forhold; nemlig at kvinderne både var ofre for uligheder i samfundsstrukturerne, men at de også til en vis grad var 'mentalt defekte.' Denne holdning betød, at de sociale myndigheder begyndte at fokusere på, hvilke sociale foranstaltninger der kunne iværksættes over for disse kvinder (Spanger 2000). Side om side med det dobbeltmoraliske prostitutionssyn, at prostitution var et nødvendigt samfundsonde, blev det socialpolitiske prostitutionssyn mere og mere udbredt.
- I 1970'erne blev kvinderne tænkt ind i en social-psykologisk diskurs, der i højere grad

vægter de samfundsmæssige ulige forhold. I 1970'erne og frem fokuseres der på alle prostituerede, modsat tidligere, hvor myndighederne kun fandt de såkaldte *løsagtige* kvinder problematiske.

- I 1989 rejste Kristelig Folkeparti en forespørgselsdebat om initiativer til begrænsning af prostitution (Folketingstidende 1991, 8104-8105). Forespørgselsdebatten blev startskuddet på en række sociale tiltag, Pro-linien, Daphne-projektet, Sluseprojektet m.v. Disse blev iværksat af staten i samarbejde med frivillige sociale organisationer.

Hele vidensproduktionen fra de sociale tiltag fra 1906 og frem til i dag illustrerer således forskellige former for italesættelse af de prostituerende kvinder i Danmark (Spanger 2000).

Ifølge Slusemedarbejderne lider *alle* kvinder, der prostituerer sig, under sociale og psykologiske skadevirkninger, uanset kvindernes syn på prostitution. I mødet med de prostituerende kvinder har Slusemedarbejderne erfaret, at nogle af kvinderne ikke mente, at prostitutionen forårsagede personlige problemer (Beckert 1998, 15). For Slusemedarbejderne har balancen mellem at respektere den måde, kvinderne tjener deres penge på, og så på samme tid motivere dem til et prostitutionsophør, været hårfin, og den kompliceres yderligere af de i samfundet eksisterende forestillinger om kvindelig prostitution.

De kvindelige migranter betragtes som en særlig gruppe i Sluserapporterne, der ikke vurderes efter de samme kriterier som de danske kvinder. I stedet betragtes de ud fra en lidt anden vinkel, idet de har andre sociale problemer; sproget og status som 'de andre.' Sluserapporterne skildrer de kvindelige migranter som 'usikre' og som 'endnu mere svage' end de danske prostituerede (Beckert 1998, 14). Den måde, der tænkes om de danske kvinder på, er forankret i en social-psykologisk forståelse, der udmønter sig i samtale eller *talen*, og nogle gange *erkendelsen* mellem Slusemedarbejderen og

den prostituerende. En tilgang til prostitution, som nærmest kolliderer med den måde, hvorpå kvinderne fra min undersøgelse forstår prostitution. For dem er prostitution en handling, der udføres, noget, der ikke tales om, og ikke mindst en overlevelsesstrategi, der også omfatter deres familie. At prostitution ofte er en handling, der udføres, men ikke tales om blandt kvinderne, er ikke ualmindeligt. Det forekommer også blandt andre grupper af prostituerede (Järvinen 1990).

Den prostitutionsforståelse, som afspejles i Sluserapporterne, kan uden tvivl hjælpe kvinderne med nogle af de psykiske og sundhedsmæssige problemer, som prostitution afstedkommer. Samtidig kan denne tilgang også have sine begrænsninger for de kvindelige migranter, idet deres livsvilkår er meget anderledes end danske kvinders. Blandt andet har kvinderne fra min undersøgelse forsørgelsespligt over for børn, søskende og forældre. Endvidere adskiller de kvindelige migranter sig fra de danske kvinder ved, at de befinder sig i en anden social virkelighed, hvor de tilmed er meget mobile i og med, at de konstant bevæger sig på tværs af landegrænser med tilhørsforhold både i Danmark, et afrikansk land og eventuelt et andet europæisk land.

KONKLUSION

For både Sarah og Julia er prostitution ikke noget der tales om, men en handling, der udføres i det skjulte. Ingen af de kvinder, jeg har talt med, omtaler deres salg af seksuelle ydelser som prostitution, og de omtaler heller ikke sig selv som 'prostituerede'. At prostitutionen ikke italesættes blandt de prostituerende kan betragtes som en slags sløringsmekanisme, der har til formål at 'anonymisere' prostitutionen over for dem selv, deres familie og venner.

Den manglende italesættelse af prostitution repræsenterer en praksis, hvor kvinden, der prostituerer sig, kan befinde sig i en 'normal' samlivposition samtidig med, at

hun også har en anden position, der økonomisk kan betale sig, men som er uforenelig med ægteskab og den ærbare kvinde. Således er disse kvinder bevidste om selve salget af de seksuelle ydelser.

Med deres mobilitet kan kvinderne opretholde et tilhørsforhold til både 'her' og 'der,' og dermed skabe et socialt netværk på tværs af landegrænserne. Afstanden mellem deres arbejdssted(er) og de steder, hvor familie og venner bor, er med til at adskille arbejdslivet (prostitutionen) fra deres øvrige liv og dermed gøre det lettere for dem at holde de to identiteter adskilt. Således kan kvindernes prostitution forblive anonym over for deres nære sociale kontakter. Kvinderne ville ikke tale om, hvorvidt familie og ægtefæller reelt ved, hvordan de tjener deres penge. Givetvis ved familie og ægtefæller det, men ved ikke at tale om, hvordan pengene er tjent, er det lettere at blive i den tro, at de har et 'respekteret' og legalt arbejde. For kvinderne er prostitution udelukkende en skjult overlevelsesstrategi, som ikke kun omfatter den enkelte kvinde, men flere familiemedlemmer: hendes børn, forældre og søskende.

Den forestilling, der blandt andet blev reproduceret inden for lægevidenskaben om den sorte kvindes seksualitet som mere 'naturlig' og kropslig, eksisterer stadigvæk i dag inden for prostitution. Forestillingen om den sorte kvindes seksualitet er med til anonymisere kvinderne over for deres kunder. Formodentlig kan anonymiteten både være besnærende for kvinderne, idet de bag denne forestilling kan 'gemme sig' og dermed sørge for, at ingen udefra kommende blander sig i deres private anliggender. På den anden side er denne racistiske stereotyp med til at reducere sorte kvinder (generelt) til seksualobjekter samt at fastholde dem i en nedværdigende position.

Ikke kun over for kunderne er kvinderne anonyme, men også i bureaukratisk forstand fremstår kvinderne som anonyme i og med, at den danske socialpolitiske prostitutionsopfattelse er blind for disse kvinders

særlige situation. Inden for det socialpolitiske felt fremstår kvinderne som en usynlig gruppe, fordi opfattelsen af kvindelig prostitution bygger på en bestemt italesættelse af prostitution og seksualitet. For eksempel fremgår det ikke af Sluserapporterne, at de kvindelige migranter står i en særlig situation; at de som migranter har sociale og økonomiske tilknytninger til andre samfund, og at de har forsørgelsespligt over for større dele af deres familie. Pligter som de ikke bare kan se bort fra. I rapporterne fremstilles disse kvinder som 'usikre' og 'svage,' samtidig med at Slusemedarbejderne finder det svært at komme i kontakt med 'de udenlandske kvinder'. Usikkerheden er ikke nødvendigvis et udtryk for, at kvinderne er mere usikre eller mere *ofre* end danske kvinder i prostitutionsøjemed. Der kan ligeså godt være tale om usikkerhed over for Slusemedarbejderne, fordi disse, set med kvindernes øjne repræsenterer myndighederne.

Når prostitution er en skjult handling, bliver balancen mellem undertrykkelse og uafhængighed meget snæver. Trods deres sociale, økonomisk og psykisk omkostningsfulde liv har kvinderne en relativ stor indflydelse på organiseringen af deres liv, idet de ikke er underlagt mellemmand/-kvinder eller alfonser. Det drejer sig således om en gruppe af kvinder, som ikke er bedraget eller tvunget ud i prostitution, men har haft indflydelse på deres migrationsproces. For nogle af kvindernes vedkommende har prostitutionen ført til en større uafhængighed, idet de med indtjeningen fra prostitutionen er blevet forsørgere, hvilket har givet dem større anseelse og en bedre position i familien. Uafhængigheden må dog formodes at variere fra kvinde til kvinde.¹¹ Fra uafhængighed til undertrykkelse er der ikke langt, idet prostitutionen meget let kan sætte kvinderne i en sårbar position, når de ingen rettigheder har at støtte sig til ved udnyttelse og overgreb fra kunder og alfonser. Deres anonyme position gør det muligt for dem at undgå det bureaukratiske

system og de deraf følgende forpligtigelser, men samtidig betyder det også, at det kan være sværere eller umuligt for kvinderne at modtage den hjælp, som systemet kan tilbyde. På forskellige måder og over for forskellige grupper er kvinderne således anonyme, men på samme tid er de, som sorte kvinder, også elementært *synlige* i det danske bybillede.

NOTER

1. Disse publikationer beskriver prostitution som et socialt problem både på det samfundsmæssige plan og på det personlige plan. På det samfundsmæssige plan sker det ofte, at kvinderne begår socialt bedrageri, når de modtager overførelsesindkomst, fordi de har en skjult indkomst fra prostitutionen. På det personlige plan formodes det, at kvinderne ofte besidder et lavt selvværd, at de bliver isolerede, og at de får et forvrænget forhold til deres egen seksualitet.
2. Over tre måneder tog jeg kontakt til 19 massageklinikker, en bar og et escortbureau. Dette resulterede i 5 interviews. De kvinder, som ikke ønskede at blive interviewet, havde jeg kortere samtaler med. Viden fra disse samtaler er inddraget i det empiriske materiale. Således bygger min viden på indtryk, sporadiske samtaler og kvalitative interviews. Overvejelser omkring vidensindsamling se Spanger (2000, 18-26).
3. Kort sagt defineres diskurs som en række afgrænsede tankesystemer, produceret inden for de forskellige videnskaber, bestående af en række sammenhængende udsagn. Disse udsagn indgår i relationer, der konstitueres efter og afgrænses af det specifikke interesseområde, udformet efter diskursens egen måde at skelne mellem falsk og sandt (Kocfoed 2000, 65).
4. Disse sociale bevægelser blev dannet i løbet af 1970'erne i Holland og Nordamerika i takt med kvindefrigørelsen, som et resultat af et samarbejde mellem 'prostituerede' og feminister. Senere hen bredte bevægelsen sig på internationalt plan (Kemadoo 1998, 4).
5. Transnational prostitution omfatter også mænd som rejser væk, ofte på ferie, hvor de frekventerer prostituerende.
6. Sarah ville ikke tale om sine økonomiske forhold.
7. Appadurai anvender begrebet 'deterritorialisering' om grupper af mennesker, som overskrider

specifikke territoriale grænser og identiteter. For eksempel arbejdsmigranter, turister, flygtninge m.v. (Appadurai 1991, 192-193).

8. Bornemann's (2001) undersøgelse er et speciale om mandlige prostitutionskunder i Danmark. Jeg har valgt at henvise til Bornemann, selvom specialet ikke er færdigt, idet undersøgelsen stort set er den eneste videnskabelige fremstilling i Danmark, der berører kunders forestilling om farvede kvinder.

9. Sluseprojektet er et resultat af et samarbejde mellem 6 kommuner, den tidligere Pro-linie og EUROPAP (EU-netværk).

10. De forskellige prostitutionsholdninger i det 20. århundrede har eksisteret side om side og ikke kun ligget i forlængelse af hinanden.

11. Mit umiddelbare indtryk er, at de afrikanske kvinders arbejdsforhold ikke er betinget af gæld til bagmænd, på samme måde som andre kvindelige migranter er det i Danmark. Denne formodning bekræftes af en NGO, som har kendskab til afrikanske kvinders prostitution i Danmark.

LITTERATUR

- Appadurai, Arjun (1993): "Patriotism and Its Futures," in *Public Culture*, 5/1993.
- Appadurai, Arjun (1991): "Global Ethnoscapes: Notes and Queries for a Transnational Anthropology", in Richard G. Fox (ed.): *Recapturing Anthropology: Working in the present*. Santa Fe.
- Bechmann, Torben et al. (1990): *Prostitution i Danmark*. Socialforskningsinstituttet.
- Beckert, Birgitte og Døssing, Lis (1998): *Indendørs prostitution i Danmark. En evaluering af et forsøgsprojekt med socialt arbejde for prostituerede i 6 kommuner*. Konsulentkompagniet og Formidlingscenteret Storkøbenhavn.
- Bjørnholk, Janne (1994): *Dahpne-syndromet. Om følger af et liv i prostitution*. Sydjysk Universitetscenter, Socialområdet, 18/1994.
- Bornemann, Nancy (2000): *Den skjulte dagsorden* (foreløbig titel). Speciale ved psykologi, KU. (specialet er undervejs).
- Brussa, Licia (ed.) (1994, 1996, 1997): *TAM-PEP. Transnational AIDS/STD prevention among migrant prostitutes in Europe / Project*.
- Cabezas, Amalia I. (1999): "Women's Work Is Never Done: Sex Tourism in Sosúa, Dominican Republic", in Kamala Kempadoo (red.): *Sun, Sex and Beach*. Rowman & Littlefield publishers.
- Chant, S. & Radcliffe, S (red.) (1992): *Gender & Migration in Developing Countries*. Behaven Press.
- Davidson, Julia & Taylor, Jacqueline Sanchez (1999): "Fantasy Islands: Exploring the Demand for Sex Tourism", in Kamala Kempadoo (red.): *Sun sex and Beach*. Rowman & Littlefield publishers.
- Folketingstidende (1991): *Forhandlingerne i Folketingsåret 1989-90*. Vol VI, J.H. Schultz grafisk A/S.
- Gilman, Sander L.(1985): "Black Bodies, White Bodies: Toward an Iconography of Female Sexuality in Late Nineteenth-Century Art, Medicine, and Literature", in *Critical Inquiry*, vol. 12, no. 1.
- Hayes, Patricia (1996): "Cocky Hahn and the Black Venus: The Making of a Native Commissioner in South West Africa 1915-46", in *Gender & History*, vol. 8, no. 3 /1996.
- Järvinen, Margaretha (1989): "Prostitution – et samfundsproblem", in *Sex & Samfund*, 7/1989.
- Jacobsen, Kirsten og Larsen, Alex Frank (1982): *Med sød forståelse*. Borgen.
- Koefoed, Nina (2000): "En diskursanalyse af grundlaget for enevældens ægteskabslovgivning", in *Den Jyske Historiker*, 88/2000.
- Kempadoo, Kamala & Jo Doezema (ed.) (1998): *Global Sex Workers. Rights, Resistance, and Redefinition*. Routledge.
- Kempadoo, Kamala (ed.) (1999): *Sun, Sex and Gold. Tourism and Sex Work in the Caribbean*. Rowman & Littlefield publishers.
- Koch, Ida (1987): *Prostitution. Om truede unge og socialt arbejde*. Munksgaard.
- Malkki, Liisa (1992): "National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity Among Scholars and Refugees," in *Cultural Anthropology*, vol. 7 (1).
- Nencel, Lorraine (1997): *Casting Identities, Gendered Enclosures. Women who Prostitute in Lima, Peru*. (Ph.D. afhandling, under udgivelse).
- Pedersen, Merete Bøge (2000): *Den reglementerede prostitution i København 1874-1906*. Museum Tusulanums Forlag.
- Pheterson, Gail (1996): *The Prostitution Prism*. Amsterdam University Press.
- Pieterse, Jan Nederveen (1994): *Hvidt på sort. Illustrede fordomme*. Mellempøkeligt Samvirke.
- Simonsen, Dorthe Gert (1996): "Som et stykke vådt sæbe mellem fedtede fingre. Køn og post-strukturalistiske strategier", in *Kvinder, Køn & Forskning*, 2/1996.
- Smith, Michael Peter (1994): "Can You Imagine? Transnational migration and the globalization of grassroots politics", in *Social Text*, 39/1994.
- Spanger, Marlene (1998): *Den defekte kvinde. Kvindelighed, prostitution og racehygiejne hos Tage Kemp*. Historie, 2. Modulprojekt, RUC.

- Spanger, Marlene (2000): Transnational prostitution blandt sorte kvinder i Danmark. Speciale, IU og historie, RUC.
- Thorbek, Susanne (1997): *Human Rights and Bodies: Sex, Race, Sexuality*. Paper for the Researcher Training Course.
- White, Luise (1990): *The Comforts of Home. Prostitution in Colonial Nairobi*. Chicago Press.

SUMMARY

The article analyses black transmigrant women-who-prostitute in Denmark in relation to three contexts: Mobility, the European notion of 'the Black Woman' and a specific view on prostitution. Based on two case studies, the article aims to discuss how these women become anonymous and at the same time visible within these three contexts. It is

suggested that their transnational prostitution is a survival strategy, which relies upon individual and immediate voluntary action. This kind of prostitution is quite anonymous in the social system. The women become quite anonymous towards the clients too. The article also concludes that the icon of black women as bearers of a 'real' or a natural sexuality influences the clients' view of black women-who-prostitute. It is argued that migrant women-who-prostitute are not necessarily victims of society, but can be seen as acting individuals too.

Marlene Spanger,
Cand. mag. i Historie og Internationale
Udviklingsstudier,
Roskilde Universitetscenter